

dr hab. Andrzej Porzuczek

Katowice, 20 marca 2021r.

Instytut Językoznawstwa

Wydział Humanistyczny

Uniwersytet Śląski w Katowicach

Recenzja rozprawy doktorskiej mgra Sławomira Stasiaka
pt. *The acquisition of English pronunciation*
***in a Polish secondary school setting* napisanej pod kierunkiem**
prof. dr hab. Jolanty Szpyry-Kozłowskiej
na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
w Lublinie

Praca mgra Sławomira Stasiaka to niezwykle obszerne opracowanie wpływu indywidualnie zróżnicowanych czynników kształtujących przyswajanie wymowy języka angielskiego przez polskich uczniów. Jest to zarazem pierwsze znane mi badanie podłużne obejmujące cały okres kształcenia językowego w szkole średniej.

Pierwszy i drugi rozdział stanowią teoretyczną podbudowę pracy, przedstawiając uwarunkowania rozwijania sprawności wymowy angielskiej. Uwarunkowania te to zarówno instytucjonalny kontekst krajowego systemu i praktyki edukacji w kontekście szkolnictwa europejskiego, jak i czynniki wpływające na rozwój pojedynczego ucznia. Autor w tej fazie pracy ustala 12 najważniejszych zmiennych powodujących indywidualne zróżnicowanie procesu uczenia się.

Głównym celem rozprawy jest właśnie, w odróżnieniu od innych prac, najczęściej zmierzających do sformułowania wniosków uogólnionych dla grup uczniów, analiza efektów działania określonych zmiennych na przypadki indywidualne. Przyznać trzeba, że potrzeba indywidualizacji, tak oczywista w sytuacji nauczania wymowy, bywa rzeczywiście niedoceniana, zwłaszcza na wcześniejszych etapach edukacji, w pracy ze stosunkowo licznymi grupami. Tego typu podejście, zakładające szczegółową analizę przypadków, ogranicza, choć nie wyklucza zupełnie możliwości zastosowania ilościowych metod badawczych, wymagających zasadniczo zaangażowania dużych grup

respondentów. Dodatkową trudnością jest duża liczba analizowanych, wzajemnie powiązanych zmiennych.

Projekt mgra Stasiaka należy w tym świetle uznać nie tylko za ambitny, lecz także potencjalnie przydatny dla nauczyciela, który w swej pracy na bieżąco musi dostosowywać sposób działania do ciągle zmieniającej się sytuacji dydaktycznej i indywidualnego zróżnicowania grupy, jednocześnie długofalowo planując proces nauczania. Z tą myślą Autor zaprojektował badanie podłużne przedstawiające postępy 12 uczniów w okresie 3 lat nauki w liceum. Ocena postępów bezpośrednio odnosi się do 12 segmentalnych i suprasegmentalnych cech wymowy zmierzonych czterokrotnie, co pozwala dodatkowo na określenie dynamiki rozwoju kompetencji uczniów. Badanie to jest opisane w rozdziale trzecim, który w pierwszej części zawiera także prezentację wyników wcześniejszych prac na temat postępów w przyswajaniu wymowy języka angielskiego przez Polaków.

Rozdział czwarty obejmuje drobiazgową analizę wpływu wybranych zmiennych warunkujących postępy ucznia, takich jak predyspozycje językowe, motywacja, stosowane strategie i style uczenia się oraz emocjonalne nastawienie do kontekstu nauczania szkolnego. Ostatni, piąty rozdział, przedstawia korelacje między osiągnięciami każdego ucznia a działaniem wymienionych wcześniej czynników. Podjęta jest tutaj próba określenia wagi wpływu poszczególnych zmiennych na osiągnane efekty. Wyniki badania pozwalają Autorowi sformułować w ostatniej części pracy wnioski odnośnie do implikacji dydaktycznych związanych z nauczaniem wymowy w warunkach szkolnych.

Metodologia badania obejmuje zarówno narzędzia analizy ilościowej, jak i jakościowej, istotnej dla rozpatrywania indywidualnych przypadków. Oceniane elementy wymowy rzeczywiście reprezentują najbardziej typowe problemy Polaków z opanowaniem wymowy angielskiej, natomiast w wielu przypadkach ocena impresjonistyczna, na jaką zdany jest nauczyciel w warunkach szkolnych, może być trudna, np. w kwestii długości i jakości segmentów wokalicznych, redukcji sylaby, czy detali związanych z artykulacją spółgłosek, co znajduje zresztą odzwierciedlenie w obniżonej jednomyślności oceny tych elementów przez biorących udział w projekcie ekspertów.

W świetle oceny systematyczności postępów ucznia problematyczna jest także np. interpretacja „wymowy ortograficznej”, której przejawy najczęściej należą do tzw.

„błędów lokalnych”, mniej przydatnych w ocenie rozwoju wymowy ucznia niż błędy systemowe, globalne, ze względu na zróżnicowaną przewidywalność ich występowania. W tym kontekście np. słowo "author", w którym wymowa sylaby akcentowanej jest w zasadzie niedwuznacznie sugerowana przez pisownię, będzie miało większą wartość diagnostyczną niż słowo "gigantic", w którym już pierwsza sylaba mogłaby być wymawiana na kilka sposobów (por. "gigabyte", "gigolo"). W tym kontekście kategoria „wymowy ortograficznej” jest nieco problematyczna i powinna być traktowana inaczej niż pozostałe.

Sekcja poświęcona procedurze oceny zebranego materiału potwierdza dbałość mgra Stasiaka o zapewnienie możliwie obiektywnych i rzetelnych danych do analizy, a zarazem świadczy o umiejętności zachowania odpowiedniej rezerwy i ostrożności w ostatecznej interpretacji wyników. Uzyskanie zróżnicowanych, choć w każdym przypadku wyraźnych postępów w nauce sprzyjało drugiej części badania polegającej na określeniu korelacji uzyskanych osiągnięć z indywidualnie zróżnicowanymi czynnikami determinującymi rozwój kompetencji fonetycznych.

Czynniki o których mowa, to uzdolnienia językowe, motywacja, preferencje dotyczące stosowanych strategii i stylów uczenia się, a także emocjonalne aspekty uczenia się w szkole oraz używania języka angielskiego poza nią. Zastosowane testy psychometryczne pozwoliły na opracowanie wszechstronnej, indywidualnej charakterystyki każdego z uczniów oraz na próbę określenia związków poszczególnych parametrów z osiągniętymi w trakcie kursu efektami procesu nauczania i uczenia się. Działania te doprowadziły w rezultacie do powstania obszernej bazy danych, których analiza, przy zachowaniu ostrożności wynikającej z naturalnych ograniczeń zastosowanych narzędzi, stanowić może źródło cennych informacji dla nauczyciela podejmującego strategiczne decyzje w kwestii planowanych kursów językowych, szczególnie w odniesieniu do rozwoju wymowy.

Pomimo dużej objętości tekstu, Autorowi udało się ułożyć pracę w sposób logiczny i przejrzysty, co pozwala czytelnikowi bez wysiłku śledzić jej rozwój. Na uznanie zasługuje także staranność i precyzja języka, jak również umożliwienie zrozumienia wywodów i prezentacji wyników czytelnikowi mniej obeznanemu z terminologią naukową czy statystyczną. Mimo że moim zdaniem można było pokusić się o bardziej zwarte przedstawienie wyników, bez powtarzania tych samych danych w różnych typach ilustracji, przyznać trzeba, że jest ono w przeważającej części czytelne

i zrozumiałe, choć w niektórych przypadkach, gdzie mamy do czynienia z liczbami naturalnymi w zakresie od 1 do 12, używanie skali procentowej jako podstawowego sposobu prezentacji nie wydaje się sposobem lepszym od prostego podania liczby przypadków lub odpowiedzi.

Podstawowa przyzwoitość recenzencka i szacunek dla ogromu pracy włożonej przez Autora w zebranie danych nie pozwala już wyrazić niezadowolenia z niewykorzystanej możliwości dwukrotnego przeprowadzenia testów dotyczących motywacji, preferowanych stylów i strategii uczenia się, tudzież aspektów emocjonalnych, choć mogłyby one dostarczyć dodatkowych danych na temat ewentualnych zmian wśród uczniów w trakcie trwania nauki również w tym zakresie.

Trudno krytykować także dość obszerne wywody na temat procesu nauczania wymowy wynikające raczej z praktycznego doświadczenia pedagogicznego i związanych z nim przekonań Doktoranta, niż z analizy zebranych danych, ponieważ świadczą one o pozytywnej, a nawet entuzjastycznej postawie zawodowej mgra Stasiaka, która, co wyraźnie udokumentowane zostało w wynikach badań, przekłada się na znakomite efekty nauczania. Trzeba zresztą pamiętać, że charakter pracy nauczyciela wiąże się z koniecznością doraźnego działania na podstawie własnego doświadczenia i obserwacji, których często nie da się udowodnić na drodze badań empirycznych. Prezentacja własnych przemyśleń nie obniża oczywiście wartości zgromadzonych danych, których analiza, jak już wcześniej sugerowałem, z pewnością wzbogaci wiedzę i przyspieszy rozwój zawodowy szczególnie nauczycieli na stosunkowo wczesnych etapach swojej kariery. Dotyczy to zarówno podejmowania decyzji strategicznych, jak i wykorzystania gotowych, konkretnych rozwiązań i materiałów proponowanych przez Autora.

Podsumowując, stwierdzam z przekonaniem, że praca mgra Stasiaka stanowi oryginalny i znaczący wkład w rozwój wiedzy na temat przyswajania wymowy angielskiej przez Polaków. Wnoszę więc o dopuszczenie jej do publicznej obrony.

dr hab. Andrzej Porzuczek, prof. UŚ